

ชุดการสอนนาฏศิลป์พื้นฐาน ราชวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ชุดที่ ๑

เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

นางฉัตรภากรารากรณ์ ทวีแสง

ตำแหน่ง ครู วิชาฐานะชำนาญการ

โรงเรียนปทุมมาศวิทยา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๒

ชุดการสอนนาฏศิลป์พื้นฐาน
รายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ชุดที่ ๑
เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

โดย
นางฉลยาญารากรณ์ ทวีแสง
ตำแหน่ง ครู ชำนาญการ

โรงเรียนปทุมมาศวิทยา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๒
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

การจัดทำชุดการสอนนาฏศิลป์พื้นฐาน รายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จะช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการจัดทำชุดการสอนและนาฏศิลป์ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามหลักวิชา โดยได้จัดทำ ชุดการสอนทั้งหมด 7 ชุด ดังนี้

- ชุดที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์
- ชุดที่ 2 เรื่อง นาฏยศัพท์
- ชุดที่ 3 เรื่อง การตีบทในการแสดงนาฏศิลป์
- ชุดที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนไหวท่าทาง
- ชุดที่ 5 เรื่อง นาฏศิลป์ไทย
- ชุดที่ 6 เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน
- ชุดที่ 7 เรื่อง นาฏศิลป์นานาชาติ

ในแต่ละชุดการสอน นักเรียนสามารถนำไปศึกษาได้ด้วยตนเอง ทบทวนเนื้อหา หรือ สามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติมกรณีที่นักเรียนเรียนไม่ทันเพื่อน หรือสามารถนำไปใช้ในการสอนซ่อมเสริม นักเรียนที่เรียนแล้วสอบไม่ผ่าน ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดการสอนชุดนี้ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ และเป็นตัวอย่างแก่ผู้ที่สนใจต่อไป

ฉลยาญารากรณ์ ทวีแสง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
เอกสารสำหรับครู ชุดการสอนที่ 1	1
คำชี้แจงเกี่ยวกับชุดการสอน.....	2
คำแนะนำสำหรับครู.....	3
ลำดับชั้นการเรียนรู้โดยชุดการสอน.....	4
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1.....	5
แบบบันทึกคะแนน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1.....	11
แบบตรวจผลงาน.....	12
แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม.....	14
ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์.....	15
ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์.....	19
เฉลยใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์.....	21
ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์.....	23
ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์.....	25
เฉลยใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์.....	26
แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน.....	27
เฉลยแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน.....	29
เอกสารสำหรับนักเรียน ชุดการสอนที่ 1	30
คำชี้แจงสำหรับนักเรียนในการใช้ชุดการสอน.....	31
สาระสำคัญ.....	32
จุดประสงค์การเรียนรู้.....	32
แบบบันทึกกิจกรรมประจำชุดการสอนที่ 1.....	33
แบบทดสอบก่อนเรียน.....	34
ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์.....	36
ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์.....	40
ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์.....	42
ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์.....	44
แบบทดสอบหลังเรียน.....	45
บรรณานุกรม.....	27

เอกสารสำหรับครู

ชุดการสอนนาฏศิลป์พื้นฐาน
รายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ชุดที่ 1

เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

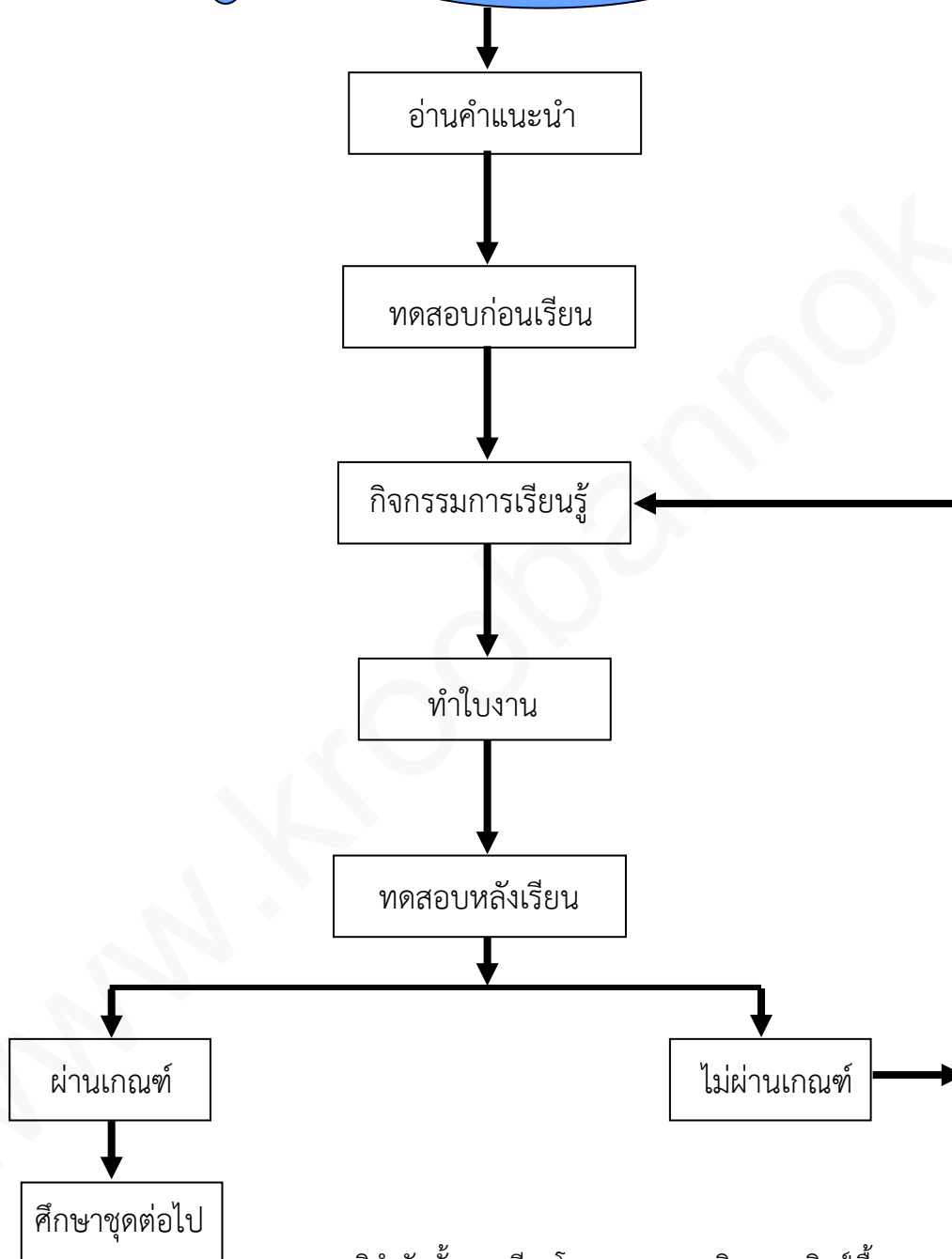
คำชี้แจงเกี่ยวกับชุดการสอน

1. เอกสารฉบับนี้ เป็นเอกสารชุดสอนนาฏศิลป์พื้นฐาน รายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ รหัสวิชา ศ 21104 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เอกสารชุดนี้ประกอบด้วย
 - คำชี้แจงเกี่ยวกับชุดการเรียนการสอน
 - คำแนะนำสำหรับครู
 - คำแนะนำสำหรับนักเรียน
 - แผนการจัดการเรียนรู้
 - สื่อการเรียนรู้
 - แบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียน
 - ใบความรู้, ใบงาน , แบบทดสอบก่อน-หลังเรียนประจำชุดการสอนรูปภาพประกอบ และเฉลย
3. ชุดการสอนชุดนี้ได้แบ่งกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 7 ชุด ใช้เวลาศึกษารวม 14 ชั่วโมง
 - ชุดที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์
 - ชุดที่ 2 เรื่อง นาฏยศัพท์
 - ชุดที่ 3 เรื่อง การตีบทในการแสดงนาฏศิลป์
 - ชุดที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนไหวท่าทาง
 - ชุดที่ 5 เรื่อง นาฏศิลป์ไทย
 - ชุดที่ 6 เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน
 - ชุดที่ 7 เรื่อง นาฏศิลป์นานาชาติ

คำแนะนำสำหรับครู

1. ครูควรเตรียมชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วย ใบความรู้, ใบงาน, แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน ประจำชุดการสอน, รูปภาพประกอบ และเฉลย ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆให้ครบถ้วน
2. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อประเมินความรู้เดิมของนักเรียน
3. แจกชุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบ
4. แจกชุดการสอนให้นักเรียนศึกษาและแนะนำวิธีใช้ชุดการเรียนการสอนเพื่อ นักเรียนจะได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
5. ดำเนินการสอนตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้
6. หากมีนักเรียนเรียนไม่ทัน ครูควรให้คำแนะนำหรืออาจมอบหมายงานหรือเอกสารให้ศึกษาเพิ่มเติมในเวลาว่าง
7. หลังจากนักเรียนศึกษาชุดการสอนตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในใบงาน ทุกชุดการสอน เสร็จเรียบร้อยแล้วครูและนักเรียนควรช่วยกันสรุปคะแนนจากการทำกิจกรรมลง แบบฟอร์มการบันทึกคะแนนให้ครบถ้วนทุกชุดการสอน
8. บันทึกคะแนนของนักเรียนทุกคนเพื่อประเมินการพัฒนาและความก้าวหน้า ของการเรียน โดยใช้ชุดการสอน หากมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ครูควรให้นักเรียนรับชุดการเรียนสอนชุดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ไปศึกษาเองนอกเวลาเรียน
9. การจัดชั้นเรียนให้จัดนักเรียนนั่งเป็นกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม (ทักษะกระบวนการ) ร่วมกับผู้อื่น
10. การทำแบบทดสอบหลังเรียนรวม 7 ชุดการสอน (สอบหลังจากที่จะเรียนโดยใช้ชุดการสอนทั้ง 7 ชุด เสร็จเรียบร้อยแล้ว)

ลำดับขั้นตอนการเรียนรู้โดยชุดการสอน

แผนภูมิลำดับขั้นตอนการเรียนรู้โดยชุดการสอนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

ประกอบชุดการสอนที่ 1
เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
เวลาเรียน 2 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

นาฏศิลป์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย โดยจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานที่มาของนาฏศิลป์ จะทำให้เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ และนาฏศิลป์พื้นบ้าน

2. ตัวชี้วัด/จุดประสงค์การเรียนรู้

2.1 ตัวชี้วัด

ศ 3.2 ม.1/1 ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน
ละครไทย และละครพื้นบ้าน

2.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

- 1) บอกความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยได้
- 2) บอกประเภทของนาฏศิลป์ไทยได้
- 3) ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ไทยได้

3. สาระการเรียนรู้

- ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ละครไทย และละครพื้นบ้าน

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

4.1 ความสามารถในการคิด

- ทักษะการคิดวิเคราะห์
- ทักษะการคิดสร้างสรรค์

4.2 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

- กระบวนการปฏิบัติ
- กระบวนการทำงานกลุ่ม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. รักความเป็นไทย

6. กิจกรรมการเรียนรู้ (วิธีสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์)

- ◆ นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ชุดการสอนที่ 1

ชั่วโมงที่ 1

1. ครูให้นักเรียนดูภาพการแสดงระบำโบราณคดี ภาพการรำสีนวล ภาพการฟ้อนลาวดวงเดือน ภาพการเซิ้งกระติบข้าว และภาพการแสดงโขน แล้วให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์เกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย และโอกาสที่ใช้แสดง
2. ครูอธิบายเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย ให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือเรียน
3. ครูตั้งประเด็นคำถามให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็น ดังนี้
 - นาฏศิลป์หมายถึงอะไร
 - นาฏศิลป์ไทยมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
4. นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ให้แต่ละกลุ่มศึกษาความใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์
5. ครูให้แต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ เมื่อนักเรียนทำเสร็จ ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ครูเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง
6. ครูทบทวนความรู้เรื่อง ประเภทของนาฏศิลป์ไทย ให้นักเรียนฟัง จากนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันหาพจนานุกรมไทยแต่ละประเภทมาจัดทำเป็นสมุดภาพประเภทของนาฏศิลป์ไทย พร้อมทั้งบอกความหมายของนาฏศิลป์ประเภทนั้นๆ มาด้วย
7. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดระยะเวลาในการส่งผลงาน
8. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย

ชั่วโมงที่ 2

- ## 7. การวัดและประเมินผล

วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน	แบบทดสอบก่อนเรียน	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
ตรวจใบงานที่ 1.1	ใบงานที่ 1.1	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
ตรวจใบงานที่ 1.2	ใบงานที่ 1.2	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
ตรวจสอบคุณภาพประเภทของ นาฏศิลป์ไทย	แบบประเมินสมุทธภาพประเภทของ นาฏศิลป์ไทย	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์
ตรวจแบบทดสอบหลังเรียน	แบบทดสอบหลังเรียน	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์

8. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) หนังสือเรียน คนตรี - นาฏศิลป์ ม.1
- 2) ภาพการแสดงนาฏศิลป์แต่ละประเภท
- 3) สลาก
- 4) ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์
- 5) ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์
- 6) ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์
- 7) ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์

8.2 แหล่งการเรียนรู้

- 1) ห้องสมุด
- 2) แหล่งข้อมูลสารสนเทศ
 - อนุรักษ์ไทยดอทคอม <http://www.anurakthai.com>
 - บ้านรำไทยดอทคอม <http://www.banramthai.com>
 - ทรูปลูกปัญญา <http://www.trueplookpanya.com>
 - บ้านนาฏศิลป์ไทย <http://www.natasinThai.com>
 - นาฏศิลป์ไทย <http://www.thaidances.com>

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....

(นายสังวร แสนแก้ว)

ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมมาศวิทยา

บันทึกหลังการสอน

ผลการสอน

[illegible]

ปัญหา / อุปสรรค

[illegible]

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)..... ผู้สอน

(นางฉัตรยาญารากรณ์ ทวีแสง)

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะชำนาญการ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบบันทึกคะแนน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ก่อนเรียน (10 คะแนน)	หลังเรียน (10 คะแนน)	ใบงานที่		
				1.1 (10 คะแนน)	1.2 (10 คะแนน)	รวม (20 คะแนน)
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
ค่าเฉลี่ย						
ร้อยละ						

แบบตรวจผลงาน ใบงานที่ 1.2 ที่มาของนาฏศิลป์	ชุดการสอนที่ 1 เรื่องความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์	ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1
กลุ่ม.....ชั้น		

คำชี้แจง ให้ประเมินผลงานของนักเรียนในกลุ่มทุกคนและเขียนตัวเลขระดับคุณภาพลงในช่องรายการ
ประเมินโดย พิจารณาตามเกณฑ์คุณภาพ

ระดับคุณภาพ 4 = ดีมาก 3 = ดี 2 = พอใช้ 1 = ปรับปรุง

ชื่อ - สกุล	ความถูกต้อง				ความคิด สร้างสรรค์				ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย				รวม 12 คะแนน
	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	

ลงชื่อผู้ประเมิน
...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	10-12	8-9	4-7	0-3
ระดับคุณภาพ	ดี(3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง(1)	0

เกณฑ์การผ่าน ระดับคุณภาพพอใช้ (2) ขึ้นไป

เกณฑ์ระดับคุณภาพการตรวจผลงาน

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
ความถูกต้อง	เนื้อหาถูกต้อง และสัมพันธ์กันทั้งหมด	เนื้อหาถูกต้อง และสัมพันธ์กันเป็นส่วนใหญ่ (ผิด 1-3 แห่ง)	เนื้อหาถูกต้อง และสัมพันธ์กันปานกลาง (ผิด 4 – 6 แห่ง)	เนื้อหาถูกต้อง และสัมพันธ์กันน้อย (ผิดมากกว่า 6 แห่งขึ้นไป)
ความคิดสร้างสรรค์	ตกแต่งใบกิจกรรมด้วยการระบายสีได้อย่างสวยงามมาก	ตกแต่งใบกิจกรรมด้วยการระบายสีได้อย่างสวยงามเป็นส่วนใหญ่	ตกแต่งใบกิจกรรมด้วยการระบายสีได้อย่างสวยงามน้อย	ไม่มีการตกแต่ง ใบกิจกรรมให้สวยงาม
ความเป็นระเบียบเรียบร้อย	ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นส่วนใหญ่ (มีรอยลบ 1-3 แห่ง)	ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยปานกลาง (มีรอยลบ 4-6 แห่ง)	ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยน้อย (มีรอยลบมากกว่า 6 แห่งขึ้นไป)

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

กลุ่มที่.....

สมาชิกของกลุ่ม 1. 2.
 3. 4.
 5. 6.

ลำดับ ที่	พฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			
		4	3	2	1
1	มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น				
2	มีความกระตือรือร้นในการทำงาน				
3	รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย				
4	มีขั้นตอนในการทำงานอย่างเป็นระบบ				
5	ใช้เวลาในการทำงานอย่างเหมาะสม				
รวม					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
/...../.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ	=	ดีมาก	ให้	4	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง	=	ดี	ให้	3	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้ง	=	พอใช้	ให้	2	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมน้อยครั้ง	=	ปรับปรุง	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
18 - 20	ดีมาก
14 - 17	ดี
10 - 13	พอใช้
ต่ำกว่า 10	ปรับปรุง

ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ประกอบการสอน ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติ เป็นสมบัติของชาติที่มีคุณค่าสูง เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้และได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ สืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การแสดงนาฏศิลป์เป็นการแสดงที่ใช้ท่ารำประกอบ เพื่อสื่อให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวของการแสดง ให้ได้รับความเพลิดเพลินมีความสุขที่ได้ชมได้ฟัง เป็นการแสดงที่มีความวิจิตรงดงามมีลีลาอ่อนช้อยตามแบบอย่างไทย ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ความประณีตงดงามในศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้ คนไทยทุกคนควรจะตระหนัก เห็นคุณค่า ร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดสืบสานและร่วมส่งเสริม เพื่อให้ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยคงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ความหมายของ “นาฏศิลป์ไทย”

คำว่า “นาฏศิลป์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มีความหมายว่า ศิลปะแห่งการละคร หรือการฟ้อนรำ

ประทีน พวงสำลี (2541, 1) กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง การให้ความบันเทิงใจอันร่วมด้วยความโน้มเอียงของอารมณ์และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ ของนาฏศิลป์ อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่ศิลปะประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยดนตรี และขับร้อง เข้าร่วมด้วยเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดคุณค่าในศิลปะยิ่งขึ้นตามสภาพหรือตามอารมณ์ต่างๆ กัน สุดแต่จะมุ่งหมาย นอกจากนี้ยังต้องถือเอาความหมาย การร้องการบรรเลงเข้าร่วมด้วย

ธนิต อยู่โพธิ์ (2516, 1) ได้กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำ

จาตุรนต์ มนต์ศรีศาสตร์ (2517, 1) กล่าวว่า คำว่า “นาฏศิลป์” เป็นคำสมาส แยกได้เป็น 2 คำ คือ นาฏ และศิลป์

นาฏ หมายถึง การฟ้อนรำ

ศิลป์ ได้แก่ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา ในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนาจให้แต่ต้องสร้าง ให้ประณีต งดงาม และสำเร็จสมบูรณ์ ศิลปะเกิดขึ้นด้วยทักษะ คือ ความชำนาญในการปฏิบัติ

ซึ่งพอจะประมวลความได้ว่า นาฏศิลป์ หมายถึงการฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนาจให้ แต่ต้องประณีตลึกซึ้งตรงตาจริงใจ ทั้งเพียบพร้อมไปด้วย ความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อนและปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้โดยเกิดจากความชำนาญถือเอาความหมายของ การร้องและการบรรเลงเข้าร่วมด้วย

พานิ สีสวย (2523, 6-7) ได้กล่าวถึงคำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการฟ้อนรำ หรือ ความรู้แบบแผนของการฟ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความประณีตงดงาม มีแบบแผน ให้ความบันเทิงอันน้อมนำอารมณ์ และความรู้สึกร่วมของผู้ชมให้คล้อยตาม ศิลปะประเภทนี้ต้องอาศัย การบรรเลงดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย

อมรา กล้าเจริญ (2542, 3) ได้กล่าวถึง คำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำที่มนุษย์ ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจง อันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึง การฟ้อนรำระบำรำเต้นแล้วยังหมายถึงการร้องและการบรรเลง

รานี ชัยสงคราม (2544, 39) กล่าวไว้ว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง การให้ความบันเทิงใจด้วยความน้อมเอียงของอารมณ์และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่นาฏศิลป์นั้นจะต้องอาศัยดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย

เรณู โกศินานนท์ (2544, 51) ได้กล่าวถึง คำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่ง การฟ้อนรำอันเป็นพื้นฐานที่แสดงถึงอารยธรรมความรุ่งเรืองของชาติที่รุ่งเรืองหรืออารยธรรมที่เก่าแก่ ย่อมมีวัฒนธรรมทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ของตนเอง

ประเภทของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการแสดงที่มีลักษณะวิจิตรงดงาม ซึ่งหล่อหลอมมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าบางอย่างเราได้นำมาแบบอย่างมาจากของต่างชาติบ้าง แต่เราก็ได้ปรุงแต่งผสมผสานกลมกลืนจนเป็นรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะโดดเด่นเข้ากับรสนิยมของคนไทย และยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นศิลปะประจำชาติ ที่มีรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยปรากฏ หลายประเภท คือการแสดงโขน การแสดงละคร การแสดงระบำ รำมาตราบฐาน และนาฏศิลป์พื้นเมือง

1. การแสดงโขน

โขน เป็นนาฏศิลป์ที่ประกอบไปด้วยศิลปะอันประณีต แลงดงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีปรากฏแสดงในงานสำคัญๆ ของบ้านเมือง ผู้แสดงต้องมีทักษะในการใช้เท้าเดินออกท่าทางประกอบเพลงร้อง บทพากย์ บทเจรจา ตลอดจนเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดง ตัวแสดง ในเรื่องมี พระ นาง ยักษ์ ลิง มีการสวมหัวปิดหน้าที่เรียกว่า หัวโขน เรื่องที่แสดง คือ เรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นการทำสงครามระหว่างพระราม กษัตริย์แห่งนครอโยธยา กับทศกัณฐ์ พญายักษ์ แห่งกรุงลงกา และเนื่องจากเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์ยาวมาก จึงได้มีการแบ่งเรื่องราวออกเป็นตอนๆ เพื่อสะดวกในการนำมาแสดง

2. ละคร

เป็นศิลปะการแสดงที่มีคู่มากับมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ซึ่งชอบหาความสนุกสนานและความเพลิดเพลินจากการได้เลียนแบบเป็นผู้อื่น จะแตกต่างกันก็แต่รูปแบบทางศิลปะ ความประณีต ความนิยม และสิ่งแวดล้อม ในสังคมนั้น ละครสะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีศิลปวัฒนธรรมของชาติ ค่านิยม สภาพชีวิตความเป็นอยู่ นอกจากนี้มนุษย์ยังใช้ละครเป็นเครื่องบันเทิงใจ ช่วยทำให้มนุษย์ได้เข้าใจชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3. การแสดง ระบำ รำ ฟ้อน

การแสดงนาฏศิลป์ไทยนอกจากการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องเป็นราวดังเช่นโขน ละครแล้ว การแสดงประเภทระบำ รำ ฟ้อน ก็เป็นที่นิยมของคนไทยมากเช่นกัน เพราะสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่าการดูโขน ละคร ที่ต้องรู้เรื่องราวมาก่อนหรือต้องติดตามชมตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งการแสดงระบำ รำ ฟ้อน มักจะแสดงเป็นชุดสั้นๆ ทำให้ได้ชมลีลาการรำที่แตกต่างกันออกไป การร่ายรำในระบำ รำ ฟ้อนของไทย มีวิวัฒนาการมาจากกรีฑาทำทางที่แสดงออกด้วยความรื่นเริงบันเทิงใจตามธรรมชาติ การเคลื่อนไหวตามอิริยาบถต่างๆ เช่น ใบหน้า ลำตัว มือ แขน และขา และนำมาปรับปรุงให้อ่อนช้อยงดงาม จัดระเบียบท่าทางการร่ายรำให้ประณีต ซึ่งถือว่าได้ว่าการรำเป็นพื้นฐานของการแสดงโขน ละคร ที่ต้องใช้ผู้แสดงที่มีประสบการณ์และมีฝีมือในการรำ

ระบำ รำ มีความหมายและรูปแบบการแสดงที่มีลักษณะการร่ายรำอย่างอ่อนช้อยสวยงามเช่นเดียวกับ “ฟ้อน” และ “เซิ้ง” ซึ่งเป็นระบำพื้นเมือง เพียงแต่เรียกให้แตกต่างกันออกไป ตามท้องถิ่น โดยใช้เครื่องดนตรี ทำนองเพลง และบทร้อง ตามภาษาท้องถิ่นประกอบใน การแสดง

4. การแสดงพื้นเมือง

ประเทศไทยมีดินแดนที่กว้างใหญ่ และมีศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ภาษาทางนาฏศิลป์เรียกว่าการแสดงพื้นเมืองหรือนาฏศิลป์พื้นเมืองเป็นการแสดงที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคในลักษณะการร้อง รำ ทำเพลง และระบำ รำ ฟ้อน มีนักวิชาการได้แบ่งประเภทการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองตามการกำเนิดพอสรุปได้ดังนี้

1. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากพิธีกรรมและความเชื่อ เช่น การรำแม่ศรี การฟ้อนผี ปู่ย่า เป็นต้น
2. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการต่อสู้ เช่น กระบี่กระบอง การฟ้อนดาบ เป็นต้น
3. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น กิ่งกะหรี เป็นต้น
4. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากวรรณกรรม เช่น การแสดงหมอลำเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ฟ้อนม่านมงคล ฟ้อนมโนห์รา เล่นน้ำ ฟ้อนลาวแพน เป็นต้น
5. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการแสดงของเผ่าต่างๆ เช่น ฟ้อนภูไท ฟ้อนเงี้ยว กิ่งกะหรี มอญเซิ้ง เป็นต้น
6. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากโบราณคดี เช่น ระบำสุโขทัย ระบำเชียงแสน ระบำลพบุรี ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย เป็นต้น
7. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการประกอบอาชีพ เช่น ฟ้อนสาวไหม ระบำร้อนแร่ ระบำเก็บใบชา เดินกำรำเคียว เซิ้งกระติบ เซิ้งแห่ไข่มดแดง เป็นต้น
8. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่ประดิษฐ์ขึ้นตามเหตุการณ์ เช่น ฟ้อนเทียน รำโคม ฟ้อนเมืองนาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากประเพณีการเล่นท้องถิ่น เช่น ฟ้อนผีฟ้า เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งนางด้ง รำดิงครกดิงสาก การเล่นแม่ศรี เป็นต้น

องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ถ้าขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จะทำให้ความงดงามและคุณค่าของนาฏศิลป์ไม่สมบูรณ์ ฉะนั้นนาฏศิลป์จะงดงามมีคุณค่าต้องประกอบด้วย

1. การฟ้อนรำหรือลีลาท่ารำ คือ ท่าทางการเอียงกายฟ้อนรำที่สวยงาม โดยมีมนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ท่ารำให้ถูกต้องตามแบบแผน รวมทั้งบทบาทและลักษณะของตัวละคร ประเภทของการแสดง และการสื่อความหมายที่ชัดเจน เช่น การฟ้อนทางภาคเหนือ การแสดงพื้นเมืองทางภาคกลาง การแสดงละครรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

2. จังหวะ การฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยจำเป็นต้องใช้จังหวะเป็นพื้นฐานในการฝึกหัด ผู้เรียนที่มีทักษะทางการฟังจังหวะ จะสามารถรำได้สวยงาม และถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจจังหวะก็จะรำไม่ถูกต้องสวยงาม และเรียกว่า “บอดจังหวะ” ครูผู้สอนควรฝึกหัดให้นักเรียนฟังจังหวะให้เป็น

3. เนื้อร้องและทำนองเพลง การแสดงลีลาท่ารำแต่ละครั้งจะต้องสอดคล้องตามเนื้อหาและทำนองเพลง เพื่อบอกความหมายของท่ารำ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกในการแสดงไปตามเนื้อเรื่อง สามารถสื่อความหมายให้กับผู้เข้าชมเข้าใจตรงกันว่า ผู้แสดงมีอารมณ์รัก อารมณ์โกรธ หรืออารมณ์เศร้า

4. การแต่งกาย การแต่งกายในการแสดงนาฏศิลป์ บ่งบอกถึงฐานะ และบรรดาศักดิ์ของผู้แสดงตัวละครนั้น ๆ โดยเฉพาะการแสดงโขนการแต่งตามสีตัวของตัวละคร เช่น พระรามผู้แสดงต้องแต่งกายด้วยเสื้อสีเขียว พระลักษณ์ต้องแต่งกายด้วยเสื้อสีเหลือง เป็นต้น

5. การแต่งหน้า เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้แสดงสวยงาม ลบเลือนความบกพร่องบนใบหน้าของผู้แสดงได้ และการแต่งหน้ายังมีวัตถุประสงค์เพื่อบอกวัย และลักษณะเฉพาะของผู้เรียน เช่น คนแก่ คนไม่สบาย ตัวตลก ตัวโกง เป็นต้น

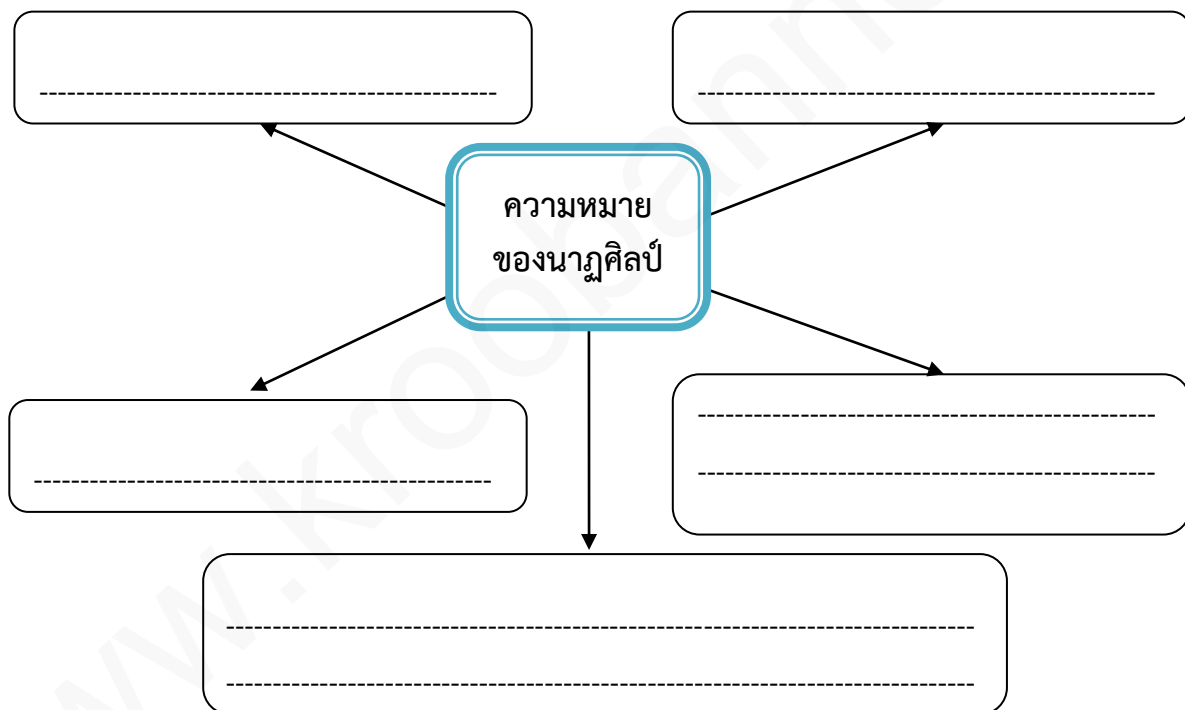
6. เครื่องดนตรีที่ประกอบการแสดง ดนตรีเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการช่วยเสริมให้การแสดงสมบูรณ์ และสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนมากขึ้น เสริมสร้างบรรยากาศให้การแสดงสมจริง เช่น เพลงกราวใช้ในการยกทัพ เพลงตระนิมิตใช้ในการแปลงร่างของผู้แสดง

7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อความสวยงามเหมาะสมกับท่ารำการแสดงนาฏศิลป์บางชุด จึงมีอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น รำพัด ฟ้อนเทียน ฟ้อนรำ ฟ้อนร่ม เป็นต้น อุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องประดิษฐ์ให้ประณีตสวยงาม จะร่วมส่งเสริมให้การแสดงมีคุณค่ามากขึ้น

ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของ

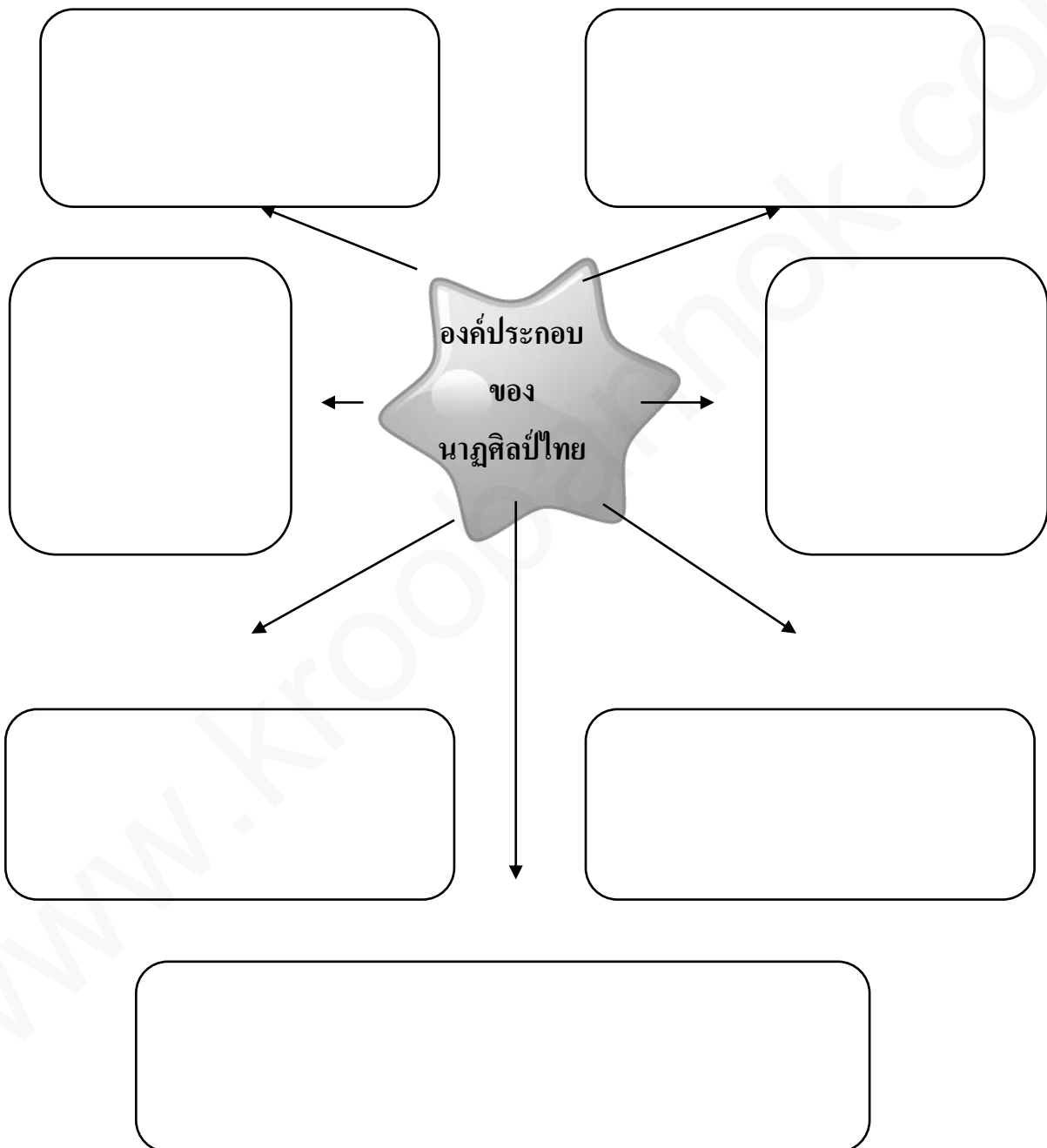
ตอนที่ 1

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงความหมายของนาฏศิลป์ไทย
โดยให้ต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้

ตอนที่ 2

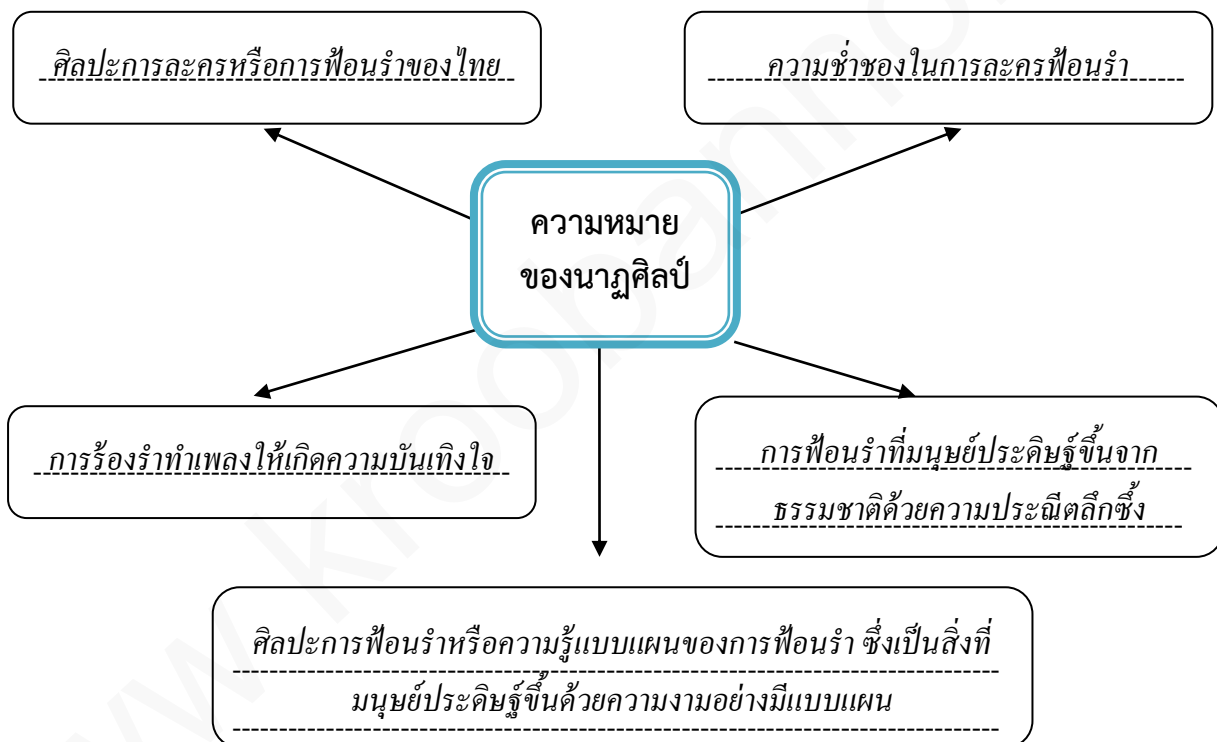
คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย

เฉลยใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์

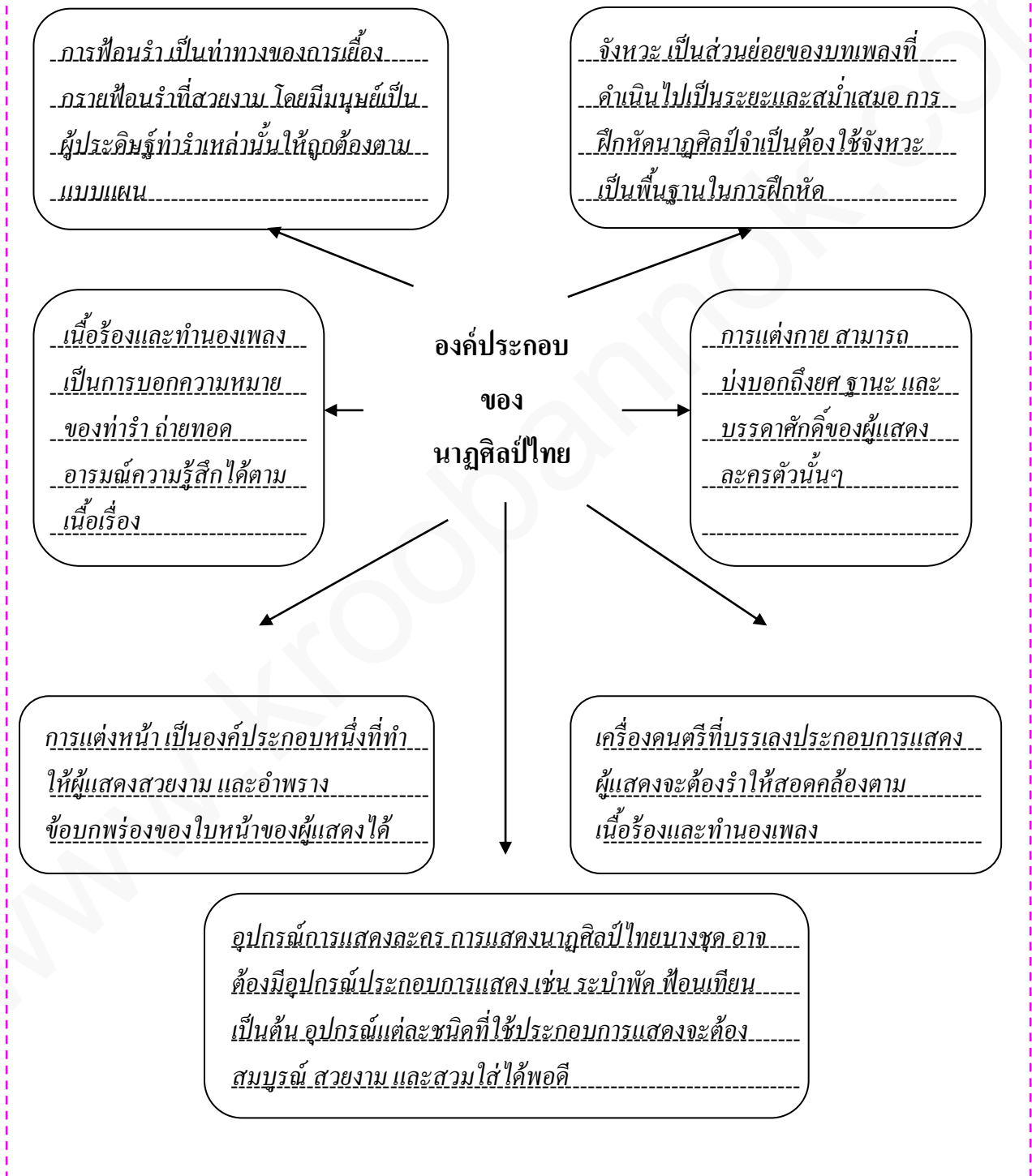
ตอนที่ 1

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงความหมายของนาฏศิลป์ โดยให้ต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้

ตอนที่ 2

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย

ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์

ประกอบการสอน ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

ที่มาของนาฏศิลป์ไทย

การแสดงละคร ฟ้อน รำระบำ เต้น เป็นศิลปะที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาตั้งแต่มนุษย์ เริ่มอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมีวิวัฒนาการและการพัฒนาการเป็นลำดับอย่างต่อเนื่องที่ไปสู่การละเล่นร้องรำทำเพลงแล้วมาเป็นการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องเป็นราว ที่มาของการแสดงเหล่านี้ได้มี ผู้สันนิษฐานถึงมูลเหตุของที่มาไว้หลายประการ ซึ่งอาจประมวลได้ดังนี้

1. เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวอริยาบถตามธรรมชาติของมนุษย์ เช่น แขน ขา หน้าตา หรือการแสดงความรู้สึก อารมณ์ต่างๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในกิริยาอาการต่างๆ เช่น ความโกรธ ความรัก โศกเศร้า เสียใจ มนุษย์ได้ใช้ลักษณะท่าทางต่างๆ เหล่านี้ในการสื่อความหมายและนำมาดัดแปลงให้นุ่มนวลน่าดูชัดเจนไปกว่าธรรมชาติ จนเกิดเป็นศิลปะ การฟ้อนรำขึ้นและใช้เป็นการแสดงโดยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จนกระทั่งเกิดเป็น ท่าทางการร่ายรำที่งดงามที่เป็นพื้นฐานของการฟ้อนรำทางนาฏศิลป์ เรียกว่า ภาษาท่ารำนานาฏศิลป์ เช่น

2. เกิดจากการมนุษย์คิดประดิษฐ์เครื่องบันเทิงใจ เมื่อหยุดพักจากภารกิจประจำวัน เป็นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยโดยเริ่มจากการเล่าเรื่องต่างๆ สู้กันฟัง เช่น นิทาน นิยาย ต่อมาได้มีวิวัฒนาการโดยนำเอาดนตรีมาประกอบการเล่าเรื่องเหล่านั้นเรียกว่า การขับเสภา ภายหลังมีการประดิษฐ์ทำทางต่างๆ และมีการพัฒนารูปแบบไปเป็นการร่ายรำจนถึงขั้นการแสดงเป็นเรื่องราว

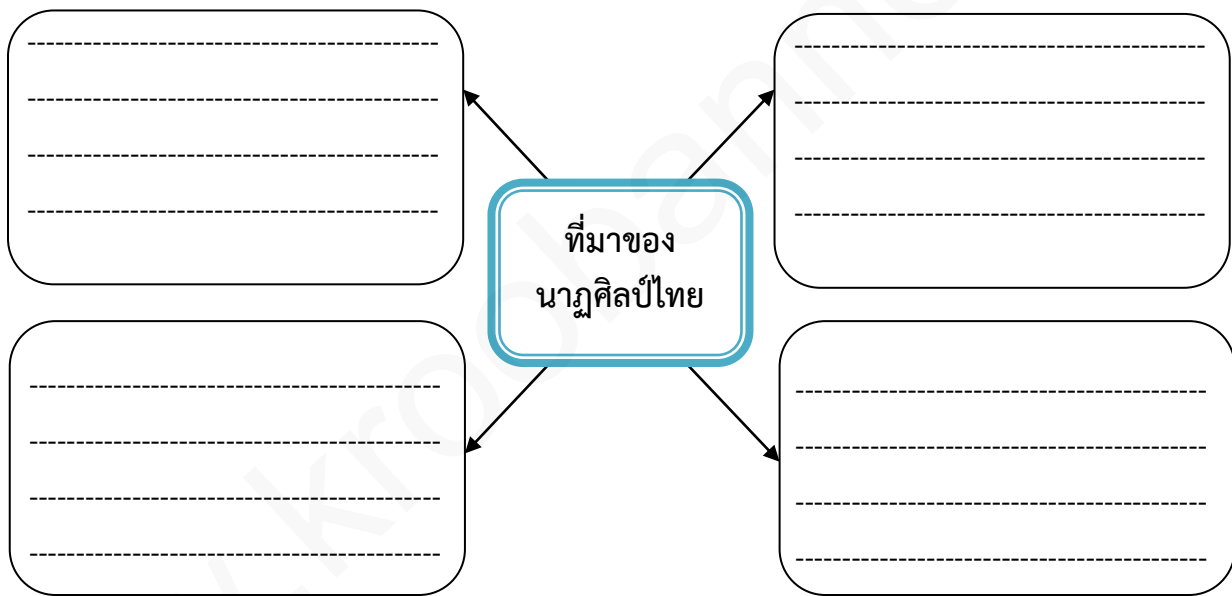
3. เกิดจากการละเล่นเลียนแบบของมนุษย์ ที่มักหาความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเลียนแบบแม่เรื่องราวของตนเอง เช่น เลียนแบบท่าทางของพ่อ แม่ ครู ผู้ใหญ่ หรือเลียนแบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น การเล่นงูกินหาง การเล่นขายของ การเล่นมอญซ่อนผ้า ความสนุกของการเล่นเลียนแบบอยู่ที่การได้เล่นเป็นคนอื่น ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ในเรื่องของ การแสดงขั้นตอนของมนุษย์ ที่นำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์

4. เกิดจากการเชื่อบวงสรวงบูชาเทพเจ้า ในสมัยก่อนมนุษย์มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าพระผู้เป็นเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และจะเคารพบูชาในสิ่งที่ตนนับถือ เมื่อมนุษย์เกิดความหวั่นกลัว จะมีการเคารพสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เริ่มจากการอธิษฐานบวงสรวงบูชาด้วยอาหาร ต่อมา มีการบวงสรวงบูชาด้วยการรำรำ มีการเล่นเครื่องดนตรีดีด สี ตี เป่า และมีการร้องประกอบ เพื่อให้เทพเจ้าพอใจมีความกรุณาผ่อนผันหนักเป็นเบาหรือประทานให้ประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ปรารถนา

จากความเชื่อเหล่านี้ จึงได้เกิดลัทธิทางศาสนาและตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้า ในสมัยสุโขทัย มีหลักฐานสำคัญ คือ หลักศิลาจารึกที่ปรากฏคำว่า “ระบารำเต้นเล่นทุกวัน” ทำให้เข้าใจได้ว่า สมัยสุโขทัยนี้มีระบำเกิดขึ้น แต่คำว่าละครยังไม่ปรากฏและในสมัยนี้ มีวัฒนธรรมของอินเดีย แพร่หลายเข้ามามากมายโดยเฉพาะศิลปะการฟ้อนรำอินเดียเป็นชาติที่มีความเจริญก่อนวัฒนธรรมจึงแพร่หลายเข้าไปในชมพูทวีป การฟ้อนรำของอินเดียมีตำราแต่โบราณ เรียกว่า “นาฏยศาสตร์” ประเทศไทย ก็ได้รับอิทธิพลทางอารยธรรมนี้ในด้านการฟ้อนรำ โดยได้นำมาดัดแปลงแต่งเติมให้เหมาะสมตรงกับความนิยม

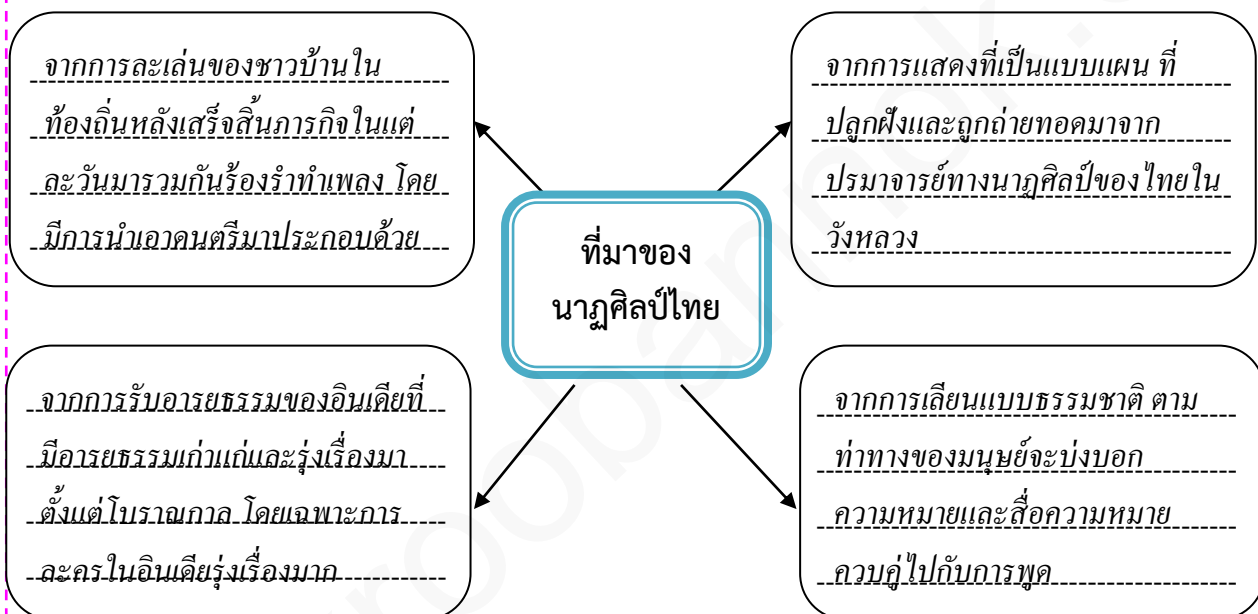
ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงที่มาของนาฏศิลป์ไทย โดยให้ต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้

เฉลยใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงที่มาของนาฏศิลป์ โดยให้ต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้

แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

คำสั่ง ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท(X) ลงในกระดาษคำตอบ
(อยู่ในแบบบันทึกกิจกรรมประจำชุดการสอน)

1. ความหมายของ นาฏศิลป์ ตามพจนานุกรม กล่าวไว้ว่าอย่างไร
 - ก. ความชำนาญในการละครฟ้อนรำ
 - ข. ศิลปะการละครหรือการฟ้อนรำของไทย
 - ค. เป็นศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ
 - ง. การฟ้อนที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติ
2. การร้องรำเป็นคู่ชายหญิงเดินเป็นวง เรียกว่าการรำอะไร
 - ก. รำคู่
 - ข. รำอูยฉาย
 - ค. รำสีนวล
 - ง. รำวงพื้นบ้าน
3. จากการสันนิษฐาน พบว่า นาฏศิลป์ไทยได้รับอารยธรรมจากประเทศใด
 - ก. จีน
 - ข. ลาว
 - ค. อินเดีย
 - ง. ยุโรป
4. ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย
 - ก. จังหวะ
 - ข. สถานที่
 - ค. เนื้อร้อง
 - ง. การแต่งกาย
5. การฟ้อน หมายถึง ข้อใด
 - ก. มหรสพอย่างหนึ่งที่แสดงเป็นเรื่องราว
 - ข. การร้องรำบทเพลงแบบพื้นเมืองอีสาน
 - ค. ศิลปะการรำรำที่มีลีลาเฉพาะในท้องถิ่นล้านนา
 - ง. ศิลปะการแสดงที่มุ่งเน้นให้เข้าจังหวะดนตรีหน้าพาทย์

6. ปัจจัยใดที่มีผลทำให้ศิลปะการแสดงโขน และละครซบเซาลง
 - ก. นโยบายของรัฐ
 - ข. ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง
 - ค. สภาพสังคมและวิถีชีวิต
 - ง. ค่านิยม
7. ในรัชกาลใดที่อนุญาตให้มีละครที่แสดงด้วยผู้หญิงได้
 - ก. รัชกาลที่ 4
 - ข. รัชกาลที่ 5
 - ค. รัชกาลที่ 6
 - ง. รัชกาลที่ 7
8. ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รณรงค์ให้คนไทยเกิดความรักชาติ จึงทำให้การละครต่างๆ เน้นในเรื่องใด
 - ก. ความบันเทิง
 - ข. ปลุกใจให้รักชาติ
 - ค. สภาพสังคม
 - ง. ละครชีวิต
9. การฟ้อนมอญ นิยมใช้แสดงในงานพิธีใด
 - ก. ทำบุญขึ้นบ้านใหม่
 - ข. งานแต่งงาน
 - ค. งานบวช
 - ง. งานศพ
10. การฟ้อนบั้งไฟ เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นในภาคใด
 - ก. ภาคใต้
 - ข. ภาคกลาง
 - ค. ภาคอีสาน
 - ง. ภาคเหนือ

เฉลยแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน
ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

เฉลย

1.	ค	2.	ง	3.	ค	4.	ข	5.	ค
6.	ก	7.	ก	8.	ข	9.	ง	10.	ค

เอกสารสำหรับนักเรียน

ชุดการสอนนาฏศิลป์พื้นฐาน
รายวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ชุดที่ 1

เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

**คำชี้แจงสำหรับนักเรียนในการใช้ชุดการสอน
ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์**

1. นักเรียนอ่านคำชี้แจงสำหรับนักเรียนให้เข้าใจก่อนลงมือศึกษาชุดการสอน
2. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน ประจำชุดการสอน (ทำลงในชุดแบบบันทึกกิจกรรม ที่ครูแจกให้)
3. ศึกษาใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ด้วยความตั้งใจ
4. ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดจากใบงานที่ 1.1 (ทำลงในชุดแบบบันทึกกิจกรรม ที่ครูแจกให้)
โดยการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่ม
5. ตรวจสอบใบงานที่ 1.1 โดย
 - 5.1 ส่งแบบบันทึกกิจกรรม(ใบงานที่ 1.1) หลังจากทำใบงาน เสร็จ ที่ครูผู้สอน
 - 5.2 รับเฉลยใบงาน จากครู ตรวจสอบความถูกต้องให้คะแนนตามเกณฑ์ ถ้ามีข้อผิดพลาดให้แก้ไขให้เรียบร้อย
6. ศึกษาใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์
7. ตรวจสอบใบงานที่ 1.2 โดย
 - 7.1 ส่งแบบบันทึกใบงานที่ 1.2 (ใบงานที่ 1.2) หลังจากทำใบงาน เสร็จ ที่ครูผู้สอน
 - 7.2 รับเฉลยใบงานพร้อมแบบตรวจผลงาน จากครู ตรวจสอบความถูกต้อง และแก้ไขให้เรียบร้อย
8. ทำแบบทดสอบหลังเรียน ประจำชุดการสอน (ทำลงในชุดแบบบันทึกกิจกรรม ที่ครูแจกให้)
9. ตรวจสอบแบบทดสอบก่อนเรียน และ หลังเรียน โดย
 - 9.1 ส่งแบบบันทึกกิจกรรม(แบบทดสอบ)หลังจากทำแบบทดสอบหลังเรียน เสร็จ ที่ครูผู้สอน
 - 9.2 รับบัตรเฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน และ แบบทดสอบหลังเรียน จากครู ตรวจสอบความถูกต้อง ให้คะแนน ข้อละ 1 คะแนน (กรณีที่ได้คะแนนไม่ถึง 70 % ให้ซ่อมเสริมโดย เขียนโจทย์กับตัวเลือกที่ถูก เฉพาะข้อที่ผิด ลงสมุดจดงานส่งครู) ในชั่วโมงถัดไป
10. แจ้งคะแนนของ แบบทดสอบหลังเรียน ใบงานที่ 1.1 และ ใบงานที่ 1.2 ของตนเอง
ให้เลขากลุ่ม บันทึกลงในแบบบันทึกผลการประเมินด้านความรู้ สรุปคะแนนตามเกณฑ์

**พร้อมแล้ว เริ่มทำ
กิจกรรม เลยนะคะ !**

สาระสำคัญ

นาฏศิลป์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย
โดยจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานที่มาของนาฏศิลป์
จะทำให้เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์
และนาฏศิลป์พื้นบ้าน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทยได้
2. บอกประเภทของนาฏศิลป์ไทยได้
3. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ไทยได้

แบบบันทึกกิจกรรมประจำชุดการสอนที่ 1

แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

กระดาษคำตอบ แบบทดสอบก่อนเรียน

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

สรุปคะแนนสอบก่อนเรียน

10

กระดาษคำตอบ แบบทดสอบหลังเรียน

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

สรุปคะแนนสอบหลังเรียน

10

“ ความพยายามอยู่ที่
ไหน ความสำเร็จอยู่ที่
ไหน ”

แบบทดสอบก่อนเรียน

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

คำสั่ง ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท(X) ลงในกระดาษคำตอบ
(อยู่ในแบบบันทึกกิจกรรมประจำชุดการสอน)

1. ความหมายของ นาฏศิลป์ ตามพจนานุกรม กล่าวไว้ว่าอย่างไร
 - ก. ความชำนาญในการละครฟ้อนรำ
 - ข. ศิลปะการละครหรือการฟ้อนรำของไทย
 - ค. เป็นศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ
 - ง. การฟ้อนที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติ
2. การร้องรำเป็นคู่ชายหญิงเดินเป็นวง เรียกว่าการรำอะไร
 - ก. รำคู่
 - ข. รำอูยฉาย
 - ค. รำสีนวล
 - ง. รำวงพื้นบ้าน
3. จากการสันนิษฐาน พบว่า นาฏศิลป์ไทยได้รับอารยธรรมจากประเทศใด
 - ก. จีน
 - ข. ลาว
 - ค. อินเดีย
 - ง. ยุโรป
4. ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย
 - ก. จังหวะ
 - ข. สถานที่
 - ค. เนื้อร้อง
 - ง. การแต่งกาย
5. การฟ้อน หมายถึง ข้อใด
 - ก. มหรสพอย่างหนึ่งที่แสดงเป็นเรื่องราว
 - ข. การร้องรำบทเพลงแบบพื้นเมืองอีสาน
 - ค. ศิลปะการร่ายรำที่มีลีลาเฉพาะในท้องถิ่นล้านนา
 - ง. ศิลปะการแสดงที่มุ่งเน้นให้เข้าจังหวะดนตรีหน้าพาทย์

6. ปัจจัยใดที่มีผลทำให้ศิลปะการแสดงโขน และละครซบเซาลง
 - ก. นโยบายของรัฐ
 - ข. ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง
 - ค. สภาพสังคมและวิถีชีวิต
 - ง. ค่านิยม
7. ในรัชกาลใดที่อนุญาตให้มีละครที่แสดงด้วยผู้หญิงได้
 - ก. รัชกาลที่ 4
 - ข. รัชกาลที่ 5
 - ค. รัชกาลที่ 6
 - ง. รัชกาลที่ 7
8. ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รณรงค์ให้คนไทยเกิดความรักชาติ จึงทำให้การละครต่างๆ เน้นในเรื่องใด
 - ก. ความบันเทิง
 - ข. ปลุกใจให้รักชาติ
 - ค. สภาพสังคม
 - ง. ละครชีวิต
9. การฟ้อนมอญ นิยมใช้แสดงในงานพิธีใด
 - ก. ทำบุญขึ้นบ้านใหม่
 - ข. งานแต่งงาน
 - ค. งานบวช
 - ง. งานศพ
10. การฟ้อนบั้งไฟ เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นในภาคใด
 - ก. ภาคใต้
 - ข. ภาคกลาง
 - ค. ภาคอีสาน
 - ง. ภาคเหนือ

ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ประกอบการสอน ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติ เป็นสมบัติของชาติที่มีคุณค่าสูง เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้และได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ สืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การแสดงนาฏศิลป์เป็นการแสดงที่ใช้ทำรำประกอบ เพื่อสื่อให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวของการแสดง ให้ได้รับความเพลิดเพลินมีความสุขที่ได้ชมได้ฟัง เป็นการแสดงที่มีความวิจิตรงดงามมีลีลาอ่อนช้อยตามแบบอย่างไทย ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ความประณีตงดงามในศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้ คนไทยทุกคนควรจะตระหนัก เห็นคุณค่า ร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดสืบสานและร่วมส่งเสริม เพื่อให้ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยคงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ความหมายของ “นาฏศิลป์ไทย”

คำว่า “นาฏศิลป์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มีความหมายว่า ศิลปะแห่งการละคร หรือการฟ้อนรำ

ประทีน พวงสำลี (2541, 1) กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง การให้ความบันเทิงใจอันร่วมด้วยความโน้มเอียงของอารมณ์และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ ของนาฏศิลป์ อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่ศิลปะประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยดนตรี และขับร้อง เข้าร่วมด้วยเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดคุณค่าในศิลปะยิ่งขึ้นตามสภาพหรือตามอารมณ์ต่างๆ กัน สุดแต่จะมุ่งหมาย นอกจากนี้ยังต้องถือเอาความหมาย การร้องการบรรเลงเข้าร่วมด้วย

ธนิต อยู่โพธิ์ (2516, 1) ได้กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำ

จาตุรนต์ มนต์ศรีศาสตร์ (2517, 1) กล่าวว่า คำว่า “นาฏศิลป์” เป็นคำสมาส แยกได้เป็น 2 คำ คือ นาฏ และศิลป์

นาฏ หมายถึง การฟ้อนรำ

ศิลป์ ได้แก่ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา ในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนาจให้แต่ต้องสร้าง ให้ประณีต งดงาม และสำเร็จสมบูรณ์ ศิลปะเกิดขึ้นด้วยทักษะ คือ ความชำนาญในการปฏิบัติ

ซึ่งพอจะประมวลความได้ว่า นาฏศิลป์ หมายถึงการฟ้อนรำที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ในเมื่อธรรมชาติไม่สามารถอำนาจให้ แต่ต้องประณีตลึกซึ้งตรงตาจริงใจ ทั้งเพียบพร้อมไปด้วย ความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อนและปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้โดยเกิดจากความชำนาญถือเอาความหมายของ การร้องและการบรรเลงเข้าร่วมด้วย

พาณี สีสวย (2523, 6-7) ได้กล่าวถึงคำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการฟ้อนรำ หรือ ความรู้แบบแผนของการฟ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความประณีตงดงาม มีแบบแผน ให้ความบันเทิงอันน้อมน้าวอารมณ์ และความรู้สึของผู้ชมให้คล้อยตาม ศิลปะประเภทนี้ต้องอาศัย การบรรเลงดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย

อมรา กล้าเจริญ (2542, 3) ได้กล่าวถึง คำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำที่มนุษย์ ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจง อันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึง การฟ้อนรำระบำรำเต้นแล้วยังหมายถึงการร้องและการบรรเลง

รานี ชัยสงคราม (2544, 39) กล่าวไว้ว่า นาฏศิลป์ หมายถึง การร้องรำทำเพลง ให้ความบันเทิงใจด้วยความน้อมเอียงของอารมณ์และความรู้สึก ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่การละครเป็นเอก หากแต่นาฏศิลป์นั้นจะต้องอาศัยดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย

เรณู โกศินานนท์ (2544, 51) ได้กล่าวถึง คำว่า นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลป์แห่ง การฟ้อนรำอันเป็นพื้นฐานที่แสดงถึงอารยธรรมความรุ่งเรืองของชาติที่รุ่งเรืองหรืออารยธรรมที่เก่าแก่ ย่อมมีวัฒนธรรมทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ของตนเอง

ประเภทของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการแสดงที่มีลักษณะวิจิตรงดงาม ซึ่งหล่อหลอมมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าบางอย่างเราได้นำแบบอย่างมาจากของต่างชาติบ้าง แต่เราก็ได้ปรุงแต่งผสมผสานกลมกลืนจนเป็นรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะโดดเด่นเข้ากับรสนิยมของคนไทย และยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นศิลปะประจำชาติ ที่มีรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยปรากฏ หลายประเภท คือการแสดงโขน การแสดงละคร การแสดงระบำ รำมาตราบฐาน และนาฏศิลป์พื้นเมือง

1. การแสดงโขน

โขน เป็นนาฏศิลป์ที่ประกอบไปด้วยศิลปะอันประณีต แลงดงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีปรากฏแสดงในงานสำคัญๆ ของบ้านเมือง ผู้แสดงต้องมีทักษะในการใช้เท้าเดินออกท่าทางประกอบเพลงร้อง บทพากย์ บทเจรจา ตลอดจนเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดง ตัวแสดง ในเรื่องมี พระ นาง ยักษ์ ลิง มีการสวมหัวปิดหน้าที่เรียกว่า หัวโขน เรื่องที่แสดง คือ เรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นการทำสงครามระหว่างพระราม กษัตริย์แห่งนครอโยธยา กับทศกัณฐ์ พญายักษ์ แห่งกรุงลงกา และเนื่องจากเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์ยาวมาก จึงได้มีการแบ่งเรื่องราวออกเป็นตอนๆ เพื่อสะดวกในการนำมาแสดง

2. ละคร

เป็นศิลปะการแสดงที่มีคู่มากับมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ซึ่งชอบหาความสนุกสนานและความเพลิดเพลินจากการได้เลียนแบบเป็นผู้อื่น จะแตกต่างกันก็แต่รูปแบบทางศิลปะ ความประณีต ความนิยม และสิ่งแวดล้อม ในสังคมนั้น ละครสะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีศิลปวัฒนธรรมของชาติ ค่านิยม สภาพชีวิตความเป็นอยู่ นอกจากนี้มนุษย์ยังใช้ละครเป็นเครื่องบันเทิงใจ ช่วยทำให้มนุษย์ได้เข้าใจชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3. การแสดง ระบำ รำ ฟ้อน

การแสดงนาฏศิลป์ไทยนอกจากการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องเป็นราวดังเช่นโขน ละครแล้ว การแสดงประเภทระบำ รำ ฟ้อน ก็เป็นที่นิยมของคนไทยมากเช่นกัน เพราะสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่าการดูโขน ละคร ที่ต้องรู้เรื่องราวมาก่อนหรือต้องติดตามชมตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งการแสดงระบำ รำ ฟ้อน มักจะแสดงเป็นชุดสั้นๆ ทำให้ได้ชมลีลาการรำที่แตกต่างกันออกไป การร่ายรำในระบำ รำ ฟ้อนของไทย มีวิวัฒนาการมาจากกิริยาท่าทางที่แสดงออกด้วยความรื่นเริงบันเทิงใจตามธรรมชาติ การเคลื่อนไหวตามอิริยาบถต่างๆ เช่น ใบหน้า ลำตัว มือ แขน และขา และนำมาปรับปรุงให้อ่อนช้อยงดงาม จัดระเบียบท่าทางการร่ายรำให้ประณีต ซึ่งถือว่าได้ว่าการรำเป็นพื้นฐานของการแสดงโขน ละคร ที่ต้องใช้ผู้แสดงที่มีประสบการณ์และมีฝีมือในการรำ

ระบำ รำ มีความหมายและรูปแบบการแสดงที่มีลักษณะการร่ายรำอย่างอ่อนช้อยสวยงามเช่นเดียวกับ “ฟ้อน” และ “เซิ้ง” ซึ่งเป็นระบำพื้นเมือง เพียงแต่เรียกให้แตกต่างกันออกไป ตามท้องถิ่น โดยใช้เครื่องดนตรี ทำนองเพลง และบทร้อง ตามภาษาท้องถิ่นประกอบใน การแสดง

4. การแสดงพื้นเมือง

ประเทศไทยมีดินแดนที่กว้างใหญ่ และมีศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ภาษาทางนาฏศิลป์เรียกว่าการแสดงพื้นเมืองหรือนาฏศิลป์พื้นเมืองเป็นการแสดงที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคในลักษณะการร้อง รำ ทำเพลง และระบำ รำ ฟ้อน มีนักวิชาการได้แบ่งประเภทการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองตามการกำเนิดพอสรุปได้ดังนี้

1. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากพิธีกรรมและความเชื่อ เช่น การรำแม่ศรี การฟ้อนผี ปู่ย่า เป็นต้น
2. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการต่อสู้ เช่น กระบี่กระบอง การฟ้อนดาบ เป็นต้น
3. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น กิ่งกะหรี เป็นต้น
4. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากวรรณกรรม เช่น การแสดงหมอลำเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ฟ้อนม่านมงคล ฟ้อนมโนห์รา เล่นน้ำ ฟ้อนลาวแพน เป็นต้น
5. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการแสดงของเผ่าต่างๆ เช่น ฟ้อนภูไท ฟ้อนเงี้ยว กิ่งกะหรี มอญเซิ้ง เป็นต้น
6. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากโบราณคดี เช่น ระบำสุโขทัย ระบำเชียงแสน ระบำลพบุรี ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย เป็นต้น
7. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากการประกอบอาชีพ เช่น ฟ้อนสาวไหม ระบำร้อนแร่ ระบำเก็บใบชา เดินกำรำเคียว เซิ้งกระติบ เซิ้งแห่ไข่มดแดง เป็นต้น
8. นาฏศิลป์พื้นเมืองที่ประดิษฐ์ขึ้นตามเหตุการณ์ เช่น ฟ้อนเทียน รำโคม ฟ้อนเมืองนาฏศิลป์พื้นเมืองที่มาจากประเพณีการเล่นท้องถิ่น เช่น ฟ้อนผีฟ้า เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งนางด้ง รำดิงครกดิงสาก การเล่นแม่ศรี เป็นต้น

องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ถ้าขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จะทำให้ความงดงามและคุณค่าของนาฏศิลป์ไม่สมบูรณ์ ฉะนั้นนาฏศิลป์จะงดงามมีคุณค่าต้องประกอบด้วย

1. การฟ้อนรำหรือลีลาท่ารำ คือ ท่าทางการเอียงกายฟ้อนรำที่สวยงาม โดยมีมนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ท่ารำให้ถูกต้องตามแบบแผน รวมทั้งบทบาทและลักษณะของตัวละคร ประเภทของการแสดง และการสื่อความหมายที่ชัดเจน เช่น การฟ้อนทางภาคเหนือ การแสดงพื้นเมืองทางภาคกลาง การแสดงละครรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

2. จังหวะ การฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยจำเป็นต้องใช้จังหวะเป็นพื้นฐานในการฝึกหัด ผู้เรียนที่มีทักษะทางการฟังจังหวะ จะสามารถรำได้สวยงาม และถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจจังหวะก็จะรำไม่ถูกต้องสวยงาม และเรียกว่า “บอดจังหวะ” ครูผู้สอนควรฝึกหัดให้นักเรียนฟังจังหวะให้เป็น

3. เนื้อร้องและทำนองเพลง การแสดงลีลาท่ารำแต่ละครั้งจะต้องสอดคล้องตามเนื้อหาและทำนองเพลง เพื่อบอกความหมายของท่ารำ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกในการแสดงไปตามเนื้อเรื่อง สามารถสื่อความหมายให้กับผู้เข้าชมเข้าใจตรงกันว่า ผู้แสดงมีอารมณ์รัก อารมณ์โกรธ หรืออารมณ์เศร้า

4. การแต่งกาย การแต่งกายในการแสดงนาฏศิลป์ บ่งบอกถึงฐานะ และบรรดาศักดิ์ของผู้แสดงตัวละครนั้น ๆ โดยเฉพาะการแสดงโขนการแต่งตามสีตัวของตัวละคร เช่น พระรามผู้แสดงต้องแต่งกายด้วยเสื้อสีเขียว พระลักษณ์ต้องแต่งกายด้วยเสื้อสีเหลือง เป็นต้น

5. การแต่งหน้า เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้แสดงสวยงาม ลบเลือนความบกพร่องบนใบหน้าของผู้แสดงได้ และการแต่งหน้ายังมีวัตถุประสงค์เพื่อบ่งชี้ และลักษณะเฉพาะของผู้เรียน เช่น คนแก่ คนไม่สบาย ตัวตลก ตัวโกง เป็นต้น

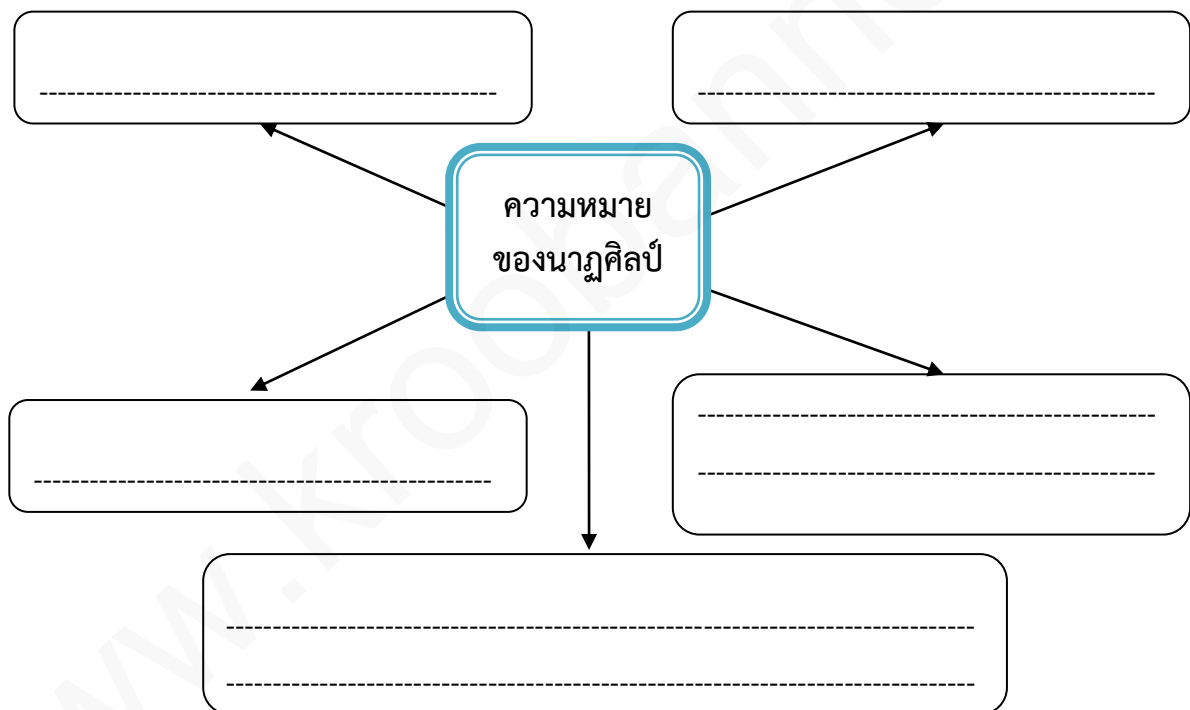
6. เครื่องดนตรีที่ประกอบการแสดง ดนตรีเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการช่วยเสริมให้การแสดงสมบูรณ์ และสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนมากขึ้น เสริมสร้างบรรยากาศให้การแสดงสมจริง เช่น เพลงกราวใช้ในการยกทัพ เพลงตระนิมิตใช้ในการแปลงร่างของผู้แสดง

7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อความสวยงามเหมาะสมกับท่ารำการแสดงนาฏศิลป์บางชุด จึงมีอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น รำพัด ฟ้อนเทียน ฟ้อนรำ ฟ้อนร่ม เป็นต้น อุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องประดิษฐ์ให้ประณีตสวยงาม จะร่วมส่งเสริมให้การแสดงมีคุณค่ามากขึ้น

ใบงานที่ 1.1 เรื่อง ความหมายและองค์ประกอบของ

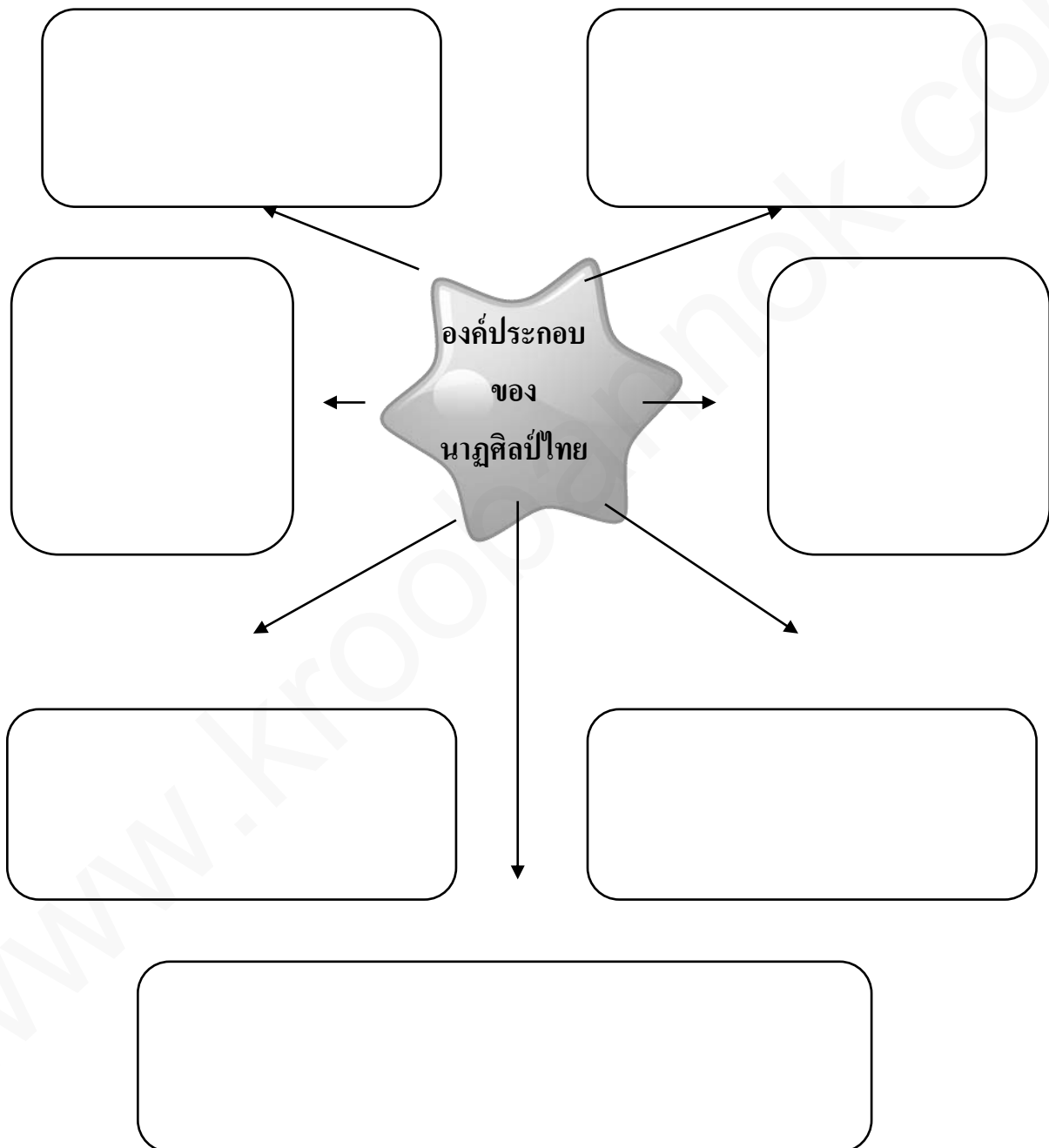
ตอนที่ 1

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงความหมายของนาฏศิลป์ไทย โดยให้ต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้

ตอนที่ 2

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงองค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย

ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์

ประกอบการสอน ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

ที่มาของนาฏศิลป์ไทย

การแสดงละคร ฟ้อน รำระบำ เต้น เป็นศิลปะที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาตั้งแต่มนุษย์ เริ่มอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมีวิวัฒนาการและการพัฒนาการเป็นลำดับอย่างต่อเนื่องที่ไปสู่การละเล่นร้องรำทำเพลงแล้วมาเป็นการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องเป็นราว ที่มาของการแสดงเหล่านี้ได้มี ผู้สันนิษฐานถึงมูลเหตุของที่มาไว้หลายประการ ซึ่งอาจประมวลได้ดังนี้

1. เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวอริยาบถตามธรรมชาติของมนุษย์ เช่น แขน ขา หน้าตา หรือการแสดงความรู้สึก อารมณ์ต่างๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในกิริยาอาการต่างๆ เช่น ความโกรธ ความรัก โศกเศร้า เสียใจ มนุษย์ได้ใช้ลักษณะท่าทางต่างๆ เหล่านี้ในการสื่อความหมายและนำมาดัดแปลงให้นุ่มนวลน่าดูชัดเจนไปกว่าธรรมชาติ จนเกิดเป็นศิลปะ การฟ้อนรำขึ้นและใช้เป็นการแสดงโดยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จนกระทั่งเกิดเป็น ท่าทางการร่ายรำที่งดงามที่เป็นพื้นฐานของการฟ้อนรำทางนาฏศิลป์ เรียกว่า ภาษาท่ารำนานาฏศิลป์ เช่น

2. เกิดจากการมนุษย์คิดประดิษฐ์เครื่องบันเทิงใจ เมื่อหยุดพักจากภารกิจประจำวัน เป็นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยโดยเริ่มจากการเล่าเรื่องต่างๆ สู้กันฟัง เช่น นิทาน นิยาย ต่อมาได้มีวิวัฒนาการโดยนำเอาดนตรีมาประกอบการเล่าเรื่องเหล่านั้นเรียกว่า การขับเสภา ภายหลังมีการประดิษฐ์ทำทางต่างๆ และมีการพัฒนารูปแบบไปเป็นการร่ายรำจนถึงขั้นการแสดงเป็นเรื่องราว

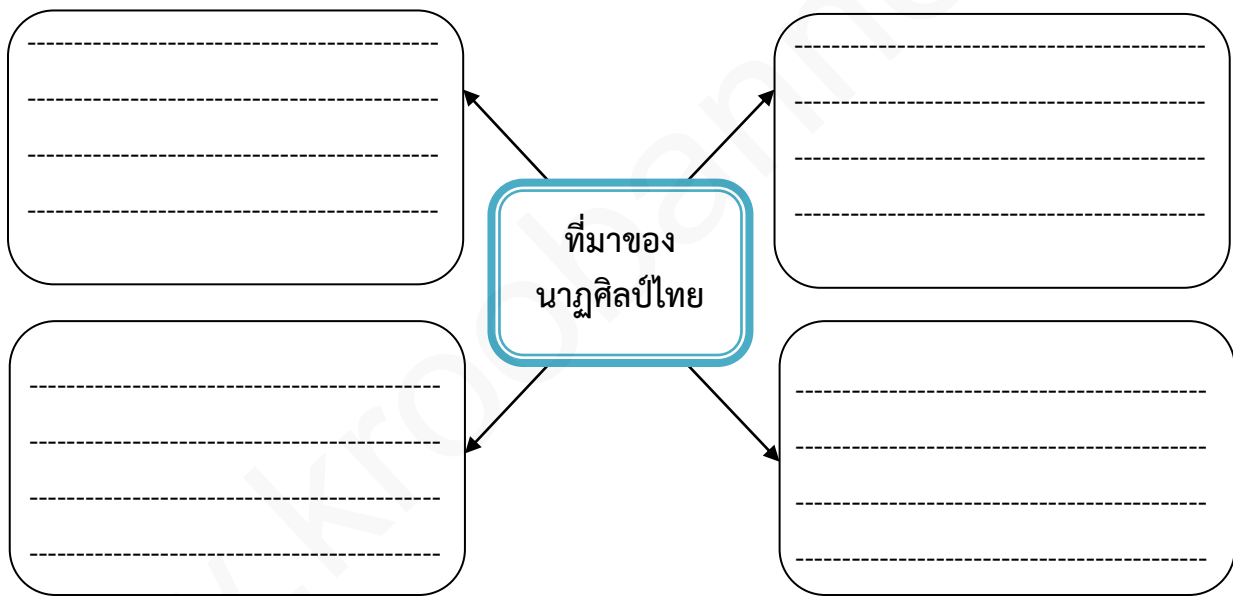
3. เกิดจากการละเล่นเลียนแบบของมนุษย์ ที่มักหาความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเลียนแบบแม่เรื่องราวของตนเอง เช่น เลียนแบบท่าทางของพ่อ แม่ ครู ผู้ใหญ่ หรือเลียนแบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น การเล่นงูกินหาง การเล่นขายของ การเล่นมอญซ่อนผ้า ความสนุกของการเล่นเลียนแบบอยู่ที่การได้เล่นเป็นคนอื่น ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ในเรื่องของ การแสดงขั้นตอนของมนุษย์ ที่นำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์

4. เกิดจากการเชื่อบวงสรวงบูชาเทพเจ้า ในสมัยก่อนมนุษย์มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าพระผู้เป็นเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และจะเคารพบูชาในสิ่งที่ตนนับถือ เมื่อมนุษย์เกิดความหวั่นกลัว จะมีการเคารพสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เริ่มจากการอธิษฐานบวงสรวงบูชาด้วยอาหาร ต่อมา มีการบวงสรวงบูชาด้วยการรำรำ มีการเล่นเครื่องดนตรีดีด สี ตี เป่า และมีการร้องประกอบ เพื่อให้เทพเจ้าพอใจมีความกรุณาผ่อนผันหนักเป็นเบาหรือประทานให้ประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ปรารถนา

จากความเชื่อเหล่านี้ จึงได้เกิดลัทธิทางศาสนาและตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้า ในสมัยสุโขทัย มีหลักฐานสำคัญ คือ หลักศิลาจารึกที่ปรากฏคำว่า “ระบารำเต้นเล่นทุกวัน” ทำให้เข้าใจได้ว่า สมัยสุโขทัยนี้มีระบำเกิดขึ้น แต่คำว่าละครยังไม่ปรากฏและในสมัยนี้ มีวัฒนธรรมของอินเดีย แพร่หลายเข้ามามากมายโดยเฉพาะศิลปะการฟ้อนรำอินเดียเป็นชาติที่มีความเจริญก่อนวัฒนธรรมจึงแพร่หลายเข้าไปในชมพูทวีป การฟ้อนรำของอินเดียมีตำราแต่โบราณ เรียกว่า “นาฏยศาสตร์” ประเทศไทย ก็ได้รับอิทธิพลทางอารยธรรมนี้ในด้านการฟ้อนรำ โดยได้นำมาดัดแปลงแต่งเติมให้เหมาะสมตรงกับความนิยม

ใบงานที่ 1.2 เรื่อง ที่มาของนาฏศิลป์

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนแผนผังความคิด แสดงที่มาของนาฏศิลป์ไทย โดยให้ต่อยอดความคิดจากกรอบที่กำหนดให้

แบบทดสอบหลังเรียน
ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์

คำสั่ง ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบ (อยู่ในแบบบันทึกกิจกรรมประจำชุดการสอน)

1. ความหมายของ นาฏศิลป์ ตามพจนานุกรม กล่าวไว้ว่าอย่างไร
 - ก. ความชำชองในการละครฟ้อนรำ
 - ข. ศิลปะการละครหรือการฟ้อนรำของไทย
 - ค. เป็นศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ
 - ง. การฟ้อนที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติ

2. การร้องรำเป็นคู่ชายหญิงเดินเป็นวง เรียกว่าการรำอะไร
 - ก. รำคู่
 - ข. รำอูยอวย
 - ค. รำสีนวล
 - ง. รำวงพื้นบ้าน

3. จากการสันนิษฐาน พบว่า นาฏศิลป์ไทยได้รับอารยธรรมจากประเทศใด
 - ก. จีน
 - ข. ลาว
 - ค. อินเดีย
 - ง. ยุโรป

4. ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบของนาฏศิลป์ไทย
 - ก. จังหวะ
 - ข. สถานที่
 - ค. เนื้อร้อง
 - ง. การแต่งกาย

5. การฟ้อน หมายถึง ข้อใด
 - ก. มหรสพอย่างหนึ่งที่แสดงเป็นเรื่องราว
 - ข. การร้องรำบทเพลงแบบพื้นเมืองอีสาน
 - ค. ศิลปะการร่ายรำที่มีลีลาเฉพาะในท้องถิ่นล้านนา
 - ง. ศิลปะการแสดงที่มุ่งเน้นให้เข้าจังหวะดนตรีหน้าพาทย์

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2551.

ดุขฤ์ มีป้อม และ นิลวรรณ ถมั่งรักษ์สัตว์. **คู่มือการสอน ดนตรี-นาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ**. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช(วพ) จำกัด. โรงพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด.

วิโชค มุกดามณี. **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.) จำกัด.

วีระศิลป์ ช่างขนุน ปริญญา มิตรสุวรรณ และชาติชาย คงเทียน. **หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, 2552.

สุนนมาลย์ นิเมเนติพัทธ์. **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.